

УДК 37'018.26:303.224.2
DOI 10.35254/bsu/2024.70.08

Асылбекова М.

*Кыргыз-Түрк “Манас” университети,
магистрант*

Ысманова Г.

*Кыргыз-Түрк “Манас” университети,
магистрант*

АТА ЭНЕЛЕРДИН МЕКТЕП ТАНДОО КРИТЕРИЙЛЕРИН АНЫКТОО ШКАЛАСЫН ИШТЕП ЧЫГУУ

Кыскача сөз

Изилдөөбүздүн максаты ата-энелердин балдары үчүн билим берүү мекемесин тандоодо колдонгон критерийлерин аныктоо үчүн шкаланы иштеп чыгуу жана валидациялоо болуп саналат. Изилдөөгө 580 ыктыярдуу катышкан, бул КМО тестинин жогорку көрсөткүчтөрү (0.87) жана Барлетт критерийи ($\chi^2=2438.107$; $p<.001$) менен тастыкталган. Куралдын баштапкы версиясы 26 пунктту камтыган, фактордук анализден кийин позициялардын саны 19га чейин кыскарган. Изилдөө жалпы дисперсиясы 52.89% түзгөн төрт фактордук түзүлүштү аныктады, фактордук жүктөм көрсөткүчтөрү 0.60дан 0.90га чейин болду. Валидүүлүк коэффициенти 0.88 түздү, бул дал келүү индекстери менен тастыкталат (RMSEA = 0.05, CFI = 0.91, GFI = 0.93). Тастыктоочу фактордук анализдин жыйынтыктары ($\chi^2=344.78$; $df=143$) төрт фактордук моделдин практикалык колдонууга жарактуулугун көрсөттү.

Түйүндүү сөздөр: мектеп тандоо, шкала иштеп чыгуу, ишенимдүүлүк, жарактуулук, фактордук анализ, критерий, изилдөө методу, ата-эне, билим берүү, фокус-группа.

Асылбекова М.

*Кыргызско-Турецкий университет “Манас”,
магистрант*

Ысманова Г.

*Кыргызско-Турецкий университет “Манас”,
магистрант*

РАЗРАБОТКА ШКАЛЫ ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КРИТЕРИЕВ РОДИТЕЛЯМИ ПРИ ВЫБОРЕ ШКОЛЫ

Аннотация

Целью данного исследования являлась разработка и валидизация шкалы для определения критериев, которыми руководствуются родители при выборе образовательного учреждения для своих детей. В исследовании приняли участие 580 добровольцев, что подтверждается высокими показателями КМО теста (0.87) и критерия Барлетта ($\chi^2=2438.107$; $p<.001$). Первоначальная версия инструмента, состоящая из 26 пунктов, была сокраще-

на до 19 пунктов. Исследование выявило четырехфакторную структуру, объясняющую 52.89% общей дисперсии с факторными нагрузками от 0.60 до 0.90. Коэффициент валидности составил 0.88, что подтверждается индексами соответствия (RMSEA = 0.05, CFI = 0.91, GFI = 0.93). Результаты конфирматорного факторного анализа ($\chi^2=344.78$; $df=143$) подтвердили практическую применимость четырехфакторной модели.

Ключевые слова: выбор школы, разработка шкалы, валидность, надежность, факторный анализ, критерий, метод исследования, родители, образование, фокус-группа.

Asylbekova M.

*Kyrgyz-Turkish Manas University,
master student*

Ismanova G.

*Kyrgyz-Turkish Manas University,
master student*

DEVELOPMENT OF A SCALE TO DETERMINE PARENTS' SCHOOL CHOOSING CRITERIA

Abstract

This study aimed to develop and validate a scale for assessing the criteria parents use when selecting educational institutions for their children. It involved 580 volunteers, confirmed by high KMO (0.87) and Bartlett's test ($\chi^2=2438.107$; $p<.001$). The initial 26-item instrument was reduced to 19 items. The study identified a four-factor structure explaining 52.89% of total variance with factor loadings from 0.60 to 0.90. The validity coefficient was 0.88, supported by fit indices (RMSEA = 0.05, CFI = 0.91, GFI = 0.93). Confirmatory factor analysis results ($\chi^2=344.78$; $df=143$) affirmed the four-factor model's practical applicability.

Keywords: school choice, scale development, validity, reliability, factor analysis, criteria, research method, relatives, education, sample group.

Киришүү

Билим алуу жетилип келаткан муундун социумда өз ордун табууга жардам берет. Билим берүү институту коомдук интеграцияны жана туруктуулукту камсыз кылуу максатын көздөйт [1, 40-б.]. Билим берүү институттары аркылуу окуучулар дисциплиналарга байланыштуу билимдерге гана ээ болбостон, коомго пайда алып келген жаран катарында да тарбияланып чыгышы керек. Мектептин таалим тарбиялык потенциалы жоголуп баратат деген даттанууларга карабастан, мектеп - балдардын көпчүлүк пайызына таасирин тийгизген эң чоң маданий сегмент болуп саналат [2, 93-б.].

Кыргыз Республикасынын билим берүү законунда "үй-бүлөдө билим алуу" ишмердүүлүгүнө уруксат берилгенине (11/08/2023, № 179, 3-глава, 10-статья) карабастан мамлекеттик мектеп ар бир жаранга билим алуу укугун тааныган жана ар бир жаранга жеткиликтүү билим берүү процессин ишке ашырууга милдеттенген бирден бир мекеме катары калууда. Мартин Карной [3, 5-б.] белгилегендей мектеп окуучулардын жеке потенциалын толук ачууга жардам берген, келечектеги кесибин тандоого түрткү болгон трамплин кызматын аткарат. Ушул себептүү ар бир балага ылайыктуу

мектеп тандоо өтө жооптуу маселе болуп саналат.

Ар бир жаш курак бала менен ата-эненин ортосундагы мамилелердин конкреттүү формаларын жана аларды тарбиялоодогу ата-энелик милдеттерди аныктайт [4, 29-30 б.]. Мектеп жашына чейинки балдары бар ата-энелердин милдеттеринин бири балдарга туура мектеп тандоо болуп саналат. Ошондуктан 6-7 жашар баланын "чоң жашоонун" башатына кадам ташташы ата-энелерди убайымга салбай койбойт. Мектеп босогосун аттоо бала үчүн эле эмес, анын ата-энеси үчүн да эмоционалдык стресстүү жагдай болуп саналат. Ата-энелер бул маселеге ар кандай мамиле кылат. Печковская белгилегендей мектеп тандоо ишмердүүлүгү үй-бүлөнүн өзгөчөлүктөрүнө, эмоционалдык климатына, ата-эне болуу жана бала тарбиялоо мотивдерине карата айырмаланып турат. Балага баалуулук катары мамиле жасаган үй-бүлөлөр үчүн «мектептин жагымдуу климаты» маанилүүрөөк болсо, ата-энелик милдетти аткарууну же коомдо өз ордун бекемдөөнү көздөгөн үй-бүлөлөр үчүн мектептин статусу менен рейтингин абдан маанилүү болуп саналат [5, 251-б.]. Соңку убакта мамлекеттибизде билим берүү системасында жүргүзүлүп жаткан реформалар (мектептердин статусун өзгөртүү, 12 жылдык жалпы орто билим ж.б.у.с.) жана коомдук талаптарга байланыштуу жаңы түзүлүп жаткан билим берүү мекемелеринин (жеке менчик, автордук ж.б) санынын өсүшү мектеп тандоодогу убаракерчиликке жол ачты.

Изилдөөнүн максаты.

Изилдөөбүздүн максаты ата-энелердин мектеп тандоо критерийлерин аныктоо үчүн ишенимдүүлүк жана жарактуулук деңгээли аныкталган шкала иштеп чыгуу болуп саналат. Ата-энелердин мектеп тандоо критерийлерин маектешүү, жазуу түрүндө эркин сурамжылоо сыяктуу ар кандай жолдор менен аныктоого болот. Бирок бул изилдөө методдору көп убакыт-

ты жана финансылык каражаттарды талап кылгандыктан колдонууда бир канча ыңгайсыздык жаратат. Ал эми кыйыр өлчөө каражаттарынын бири болгон шкала иштеп чыгуу илимий изилдөөлөрдүн жүрүшүн жеңилдетип, объективдүү жыйынтыктарды алууга көмөкчү болот.

Ата-энелердин мектеп тандоо критерийлери тууралуу Кыргызстанда жасалган изилдөөлөрдүн жана эмгектердин аздыгы бул маселенин тереңирээк изилденишин талап кылат. Башталгыч жана орто билим берген мекемелердин ар бир баланын талаптарын канаатандыра ала турган деңгээлде билим берүү кызматтарын ишке ашыруусу актуалдуу маселе экендиги белгилүү. Ушул себептен мектеп тандоо критерийлеринин изилдениши ар бир балага жеткиликтүү билим алуу укугун камсыз кылган мектептердин абалын ар тараптуу жакшыртууга, аз да болсо жеке менчик мектептер менен мамлекеттик мектептердин ортосундагы, региондордогу мектептер менен шаардагы мектептердин ортосундагы айырмачылыктарды азайтууга көмөкчү болот деп үмүттөнөбүз.

Изилдөөнүн жүрүшүндө илимий изилдөө жүргүзүү методдоруна ылайык шкала иштеп чыгуу эрежелери сакталды жана этаптары туура ишке ашырылды. Адегенде ата-энелердин мектеп тандоо критерийлерине тийиштүү өзгөчөлүктөрдү пункттар аркылуу туюндуруу жана ылайыктуу жооп категорияларын түзүү [6, 56-б] иш-аракети аткарылды. Кийинки этапта шкаланын ишенимдүүлүк (reliability) жана жарактуулук (validity) деңгээлдерин аныктоо үчүн маалыматтар топтолуп тийиштүү анализдер жасалды.

Изилдөөнүн жыйынтыгында туура жана так маалымат алуу үчүн өлчөө жана баалоо туура аткарылышы керек, айрыкча өлчөө каражатынын стандартташтырылышы абзел [7, 211-б.]. Ал эми өлчөө каражатын стандартташтыруу үчүн ал каражаттын ишенимдүүлүк жана жарактуулук дең-

гээлдерин аныктоо зарыл. Ишенимдүүлүк бул өлчөгүбүз келген объекттин ар дайым окшош маанилерди бериши, тактап айтканда окшош процесстерди аткаруу жана окшош критерийлерди колдонуу аркылуу окшош жыйынтыктарды алуу [8, 148-б.] болуп саналат. Жарактуулук болсо өлчөгүбүз келген объекти башка объекттер менен аралаштырбастан дал өзүн гана өлчөөнү билдирет [8, 151-б.]. Ишенимдүүлүк жана жарактуулук деңгээли жогору болгон өлчөө каражаты аркылуу жүргүзүлгөн изилдөө объективдүү жыйынтыктарды берет. Изилдөөнүн жыйынтыгында 19 пункттан турган ишенимдүүлүк жана жарактуулук деңгээли аныкталган шкала иштелип чыкты. Бул шкала келечекте билим берүү багытындагы изилдөөлөрдү жеңилдеткен көмөкчү материал катары колдонулат деп ишенебиз.

Материалдар жана изилдөө методу

Шкала иштеп чыгуу процессинде шкаланы түзгөн ар бир пункттун конструктивдик жарактуулугун аныктоо максатында фактордук анализдер жасалды. Ал эми пункттардын ички ырааттуулугун текшерүү үчүн Cronbach's Alpha ички ырааттуулук анализи колдонулду. Колдонулган методдордун жыйынтыктары табылгалар бөлүмүндө көрсөтүлдү.

Маалымат чогултуу каражаты

Ата-энелердин мектеп тандоо критерийлерин аныктоо шкаласын иштеп чыгуу үчүн албетте ата мекендик жана чет элдик илимий эмгектер жана изилдөөлөр иликтенип чыкты. Кийинки этапта ыктыярдуу 30 ата-энеге мектеп тандоодо кайсы жагдайларга көңүл бураары тууралуу жазылуу түрдө сурамжылоо жүргүзүлдү. Буга чейин аткарылган изилдөөлөрдүн жана ата-энелерден алынган пикирлердин негизинде [9, 191-б.] 26 пункттан турган шкаланын жумушчу версиясы иштелип чыкты. Жумушчу версия педагогика багытында эмгектенген 4 педагог тарабынан текшерилип, изилдөөнүн максатына ылайык тийиштүү оңдоп-түзөөлөр киргизилди.

Шкала Лайкерт тибинде даярдалып, “1= Такыр маанилүү эмес”, “2= Анчалык маанилүү эмес”, “3= Так айта албайм”, “4= Маанилүү”, “5= Абдан маанилүү” жооп категорияларын камтыды.

Изилдөөнүн фокус-группасы.

Изилдөөнүн фокус-группасын Кыргызстанда жашаган ата-энелер түздү. Жалпы 580 респонденттен маалымат чогултулду. Алгач 454 респонденттен маалымат топтолуп фактордук анализдер жасалды. Фактордук анализдердин тууралыгын текшерүү максатында 126 респонденттен кайрадан маалымат чогултулуп тастыктоочу анализдер жасалды.

Анализдердин так жана туура жыйынтык берип бербегенин жана ишенимдүүлүгүн текшерүү үчүн чогултулган маалыматтардын ролу абдан маанилүү. Фактордук анализ жасоо үчүн шкалада орун алган пункттардын жалпы санынан жок дегенде беш эсе көп маалымат чогултуу талап кылынат [10, 209-б.]. Туура жана так жыйынтык алуу мүмкүндүгүн жогорулатуу максатында жумушчу шкалада орун алган пункттардын жалпы санынан 17 эсе көп маалымат чогултулду. Ал эми жыйынтыктарды текшерүү үчүн кайрадан 126 респонденттен, тактап айтканда жыйынтыктарды тастыктоо үчүн жетиштүү өлчөмдө маалымат топтолду [10, 209-б, 11, 156-б.].

Маалыматтардын анализи.

Топтолгон маалыматтардын жардамы аркылуу шкаланын конструктивдик жарактуулугун, башкача айтканда, ар бир пункттун максатына ылайык маанини туюндуруп туюндурбаганын жана респонденттерге түшүнүктүү болуп болбогонун аныктоо максатында ачыктоочу фактордук анализдер жасалды. Мындан чыккан жыйынтыктардын тууралыгын текшерүү үчүн тастыктоочу фактордук анализ жасалды. Ошондой эле пункттардын бири-бири менен болгон байланышын же болбосо ички ырааттуулугун аныктоо үчүн Cronbach's Alpha ички ырааттуулук ана-

лизи жасалды. Анализдер үчүн SPSS жана AMOS платформасы колдонулуп жыйынтыктары табылгалар бөлүмүндө берилди.

Изилдөөнүн табылгалары

Ачыктоочу фактордук анализдерди жасоодон мурда алгач топтолгон маалыматтардын анализ үчүн жетиштүү өлчөмдө экендиги жана пункттардын өз максатына ылайыктуулугу текшерилет. Ушул максатта маалыматтардын Кайзер-Мейер-Олкин (КМО) тестине жана Барлеттин сферикалык критерийлерине туура келип келбегендиги текшерилди. КМО

тестинин жыйынтыгында маалыматтардын мааниси 0.87 болуп табылды [11,112-б]. Барлеттин сферикалык критерийлери боюнча маалыматтардын статистикалык маанилүүлүгү $X^2=2438.107; p < .001$, эркиндик деңгээли 171 болуп аныкталды. Анализдердин жыйынтыгында ачыктоочу фактордук анализдерди жасоо үчүн маалыматтардын керектүү өлчөмдө жана максатка ылайыктуу экендиги тастыкталды. Ачыктоочу фактордук анализдин жыйынтыктары 1-таблицада көрсөтүлдү.

1-таблица:

Ачыктоочу фактордук анализдин табылгалары

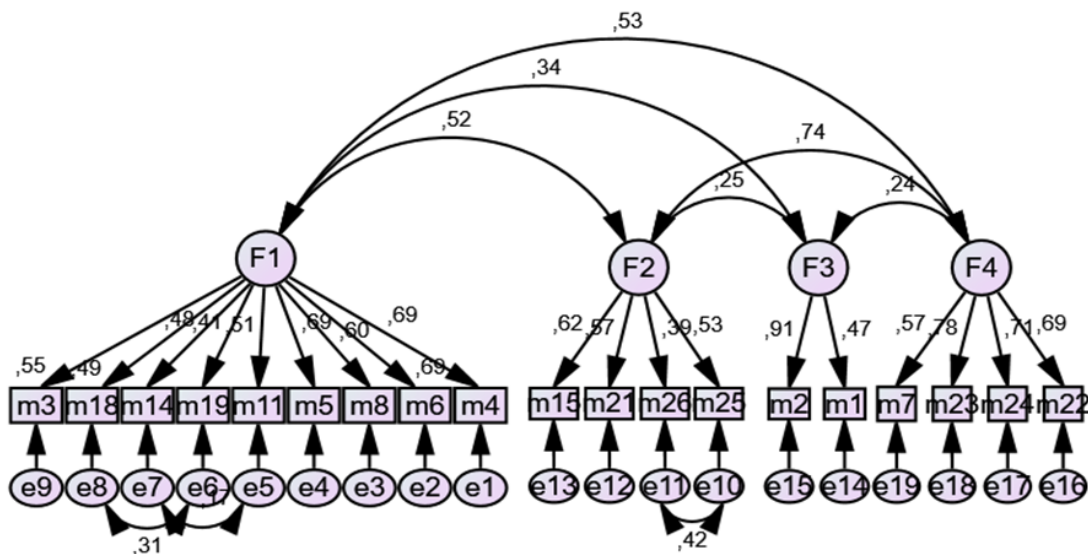
Пункттар	1-фактор	2-фактор	3-фактор	4-фактор
m4- Мектептин инфраструктурасы (спорт аянтчалары, ашкана, китепкана ж.б.)	0.74			
m6- Мектеп имаратынын абалы жана тазалыгы	0.69			
m8- Мектеп ашканасында берилген тамактын сапаты	0.62			
m5- Мектептин заманбап технология менен жабдылышы	0.77			
m11- Мектепте сапаттуу психологиялык кеңеш жана көмөктүн көрсөтүлүшү	0.52			
m19- Мугалимдердин окуучуларга карата жакшы мамилеси	0.50			
m14- Мектепте ийрим (хореография, вокал, кол эмгек, сүрөт ж.б.) жана спорттук секциялардын болушу	0.48			
m18- Мугалимдердин жогорку квалификациялуу болушу	0.48			
m3- Мектептин коопсуздугу (күзөтчү, видео камера)	0.48			
m25- Мектепте менин башка балдарымдын /тааныштардын балдарынын окугандыгы же окуп жаткандыгы		0.79		
m26- Мектепте туугандардын же тааныштардын иштеп жаткандыгы		0.78		
m21- Мектептеги окуучулардын контингенти/коомдук чөйрө (жүрүм туруму, экономикалык абалы)		0.52		
m15- Мектептин бир багыт боюнча тереңдетилген билим бериши (чет тилдер/физмат ж.б)		0.50		
m1- Мектептин жайгашкан жери (ишке, үйгө жакындыгы)			0.83	
m2- Мектепке чейин ыңгайлуу коомдук транспорттук каттамдын болушу			0.75	
m22- Мектеп бүтүрүүчүлөрүнүн ЖРТ жыйынтыктары боюнча алдыңкы орундарга ээ болушу				0.80
m24- Мектеп бүтүрүүчүлөрүнүн жогорку рейтингдеги ЖОЖдорго тапшыруу пайызы				0.78

m23- Мектеп окуучуларынын республикалык жана эл аралык олимпиадаларда алдыңкы орундарга ээ болушу				0.78
m7- Мектептин рейтингинин/статусунун жогору болушу				0.40
Факторлордун дисперсиясы	28.17	10.23	7.85	6.64
Жалпы дисперсия	52,89			

Бир пункттун кабыл алынаарлык деңгээлдеги фактордук жүгү 0.40тан жогорку жүк болуп саналат [12,121-б]. Ушуга байланыштуу ачыктоочу фактордук анализдин негизинде фактордук жүктөрү 0.40тан төмөн болгон, кошумча маанини туюндурган жана шкалага олуттуу салым кошо албаган пункттар аныкталып, шкаладан жалпы 7 пункт (20,16,13,9,17,12,10) чыгарылды. Калган 19 пункттун фактордук жүктөрү 0.40 менен 0.83 аралыгында жайгашкандыктан бул пункттардын шкалада маанилүү орунду ээлегенин айта алабыз. Шкаланын жалпы дисперсиясы 52.89% болуп чыкты. Биринчи фактор жалпы дисперсиянын 28.17%ын, экинчи фактор 10.23%ын, үчүнчү фактор 7.85%ын, төртүнчү фактор 6.64%ын түзөөрү аныкталды.

1- таблицада көрүнүп тургандай эң чоң фактордук жүккө ээ болгон пункт 1-пункт (Мектептин жайгашкан жери (ишке, үйгө жакындыгы)) болуп чыкты. Ал эми эң аз фактордук жүк 7-пунктка (мектептин рейтингинин/статусунун жогору болушу) тиешелүү болуп табылды. Ачыктоочу фактордук анализ менен тастыктоочу анализдердин фактордук жүктөрүн салыштырганда фактордук жүктөр бири бирине жакын маанилерди көрсөттү. Жакын маанилердин чыгышы жасалган анализдердин тууралыгын айкындап турат. Тастыктоочу фактордук анализдерге тиешелүү коэффициенттер жана жол диаграммасы 1- формада көрсөтүлдү.

1- форма: Тастыктоочу фактордук анализдин жыйынтыктары

MIN/df:2,411; AGFI: .902; GFI: .926; NFI: .861; CFI: .913; IFI: .914; TLI: .895; RMSEA: .056

Анализдердин жыйынтыгында Хи-квадратынын (χ^2) мааниси 344.78 болуп табылып, анын эркиндик деңгээлине (df) болгон катышы (344.78/143) 2.41 болуп аныкталды. Факторлордун шка- ланын максатына ылайыктуулук индек- тери RMSEA:0.05, CFI:0.91, GFI:0.93, AGFI:0.90, IFI:0.91, TLI:0.90 болуп табы- лып, кабыл алынаарлык деңгээлдеги коэф- фициенттерди көрсөттү [13, 1-б]. Ошон- дой эле ар бир пункттун бири бири менен байланыш коэффициенттери жогорку

деңгээлдеги ырааттуулукту көрсөтүп ту- рат [$\chi^2=344.78$; $df=143$; $p < .001$]. Айрыкча 6-8, 5-7 жана 10-11-пункттардын ортосун- да жогорку деңгээлдеги байланыш табыл- гандыктан пункттар бири-бири менен ок- тор аркылуу байланыштырылган. Бул жы- йынтыктар ачыктоочу фактордук анализ- дердин тууралыгын тастыктап, шка- ланын конструктивдик жарактуулугун айкындап турат. Ал эми шка- ланын ишенимдүүлүгүн текшерүү үчүн жасалган анализдер 2-таб- лицада берилди.

2-таблица: Cronbach's Alpha ички ырааттуулук анализи

Ата энелердин мектеп тандоо критерийлерин аныктоо шкаласы	Кичи топтор	α	Пункттардын саны	Фактордук жүктөр
Мектептеги билим берүү кызматынын сапаты	1-фактор	.82	9	.48 - .74
Мектептеги коомдук чөйрө жана билим багыты	2-фактор	.68	4	.50 - .79
Мектептин жайгашкан жери	3-фактор	.60	2	.75 - .83
Мектептин рейтингги	4-фактор	.78	4	.40 - .80
“Мектеп тандоо критерийлери”	Жалпы шкала	.88	19	.40 - .83

2- таблицада көрүнүп тургандай шка- ла 4 кичи топко бөлүндү. Шка- ланын жалпы ишенимдүүлүк коэффициенти .88 болуп аныкталды. Биринчи кичи топ 9 пункт- тан туруп “Мектептеги билим берүү кызматынын сапаты” деп аталды жана ишенимдүүлүк коэффициенти .82 болуп чыкты. Экинчи кичи топ төрт пункттан туруп “Мектептеги коомдук чөйрө жана билим багыты” деп аталып .68 ишеним- дүүлүк коэффициентин көрсөттү. Үчүнчү кичи топ 2 пункттан туруп “Мектептин жайгашкан жери” деп аталып .60 ише- нимдүүлүк коэффициентин көрсөттү. Ал эми төртүнчү кичи топ 4 пункттан туруп “Мектептин рейтингги” деп аталды жана ишенимдүүлүк коэффициенти .78 болуп чыкты. Cronbach's Alpha анализи боюн- ча 0.60тан коэффициенттер деңгээлдеги

ишенимдүүлүктүн көрсөткүчү болуп са- налат [6, 56-б]. Шка- ланы түзгөн пункттар- дын Cronbach's Alpha боюнча көрсөткөн маанилери 0.60тан 0.82ге чейинки ара- лыктарда орун алгандыктан, шка- ланын ишенимдүүлүгүн айкындап турат.

Корутунду

Изилдөөбүздүн максатына ылайык ата- энелердин мектеп тандоо критерийлерин аныктоо үчүн ишенимдүү жана жарактуу шка- ла иштелип чыккан. Адегенде илимий адабияттардын жана 30 ата-энеден алын- ган пикирлердин негизинде 26 пункттан турган шка- ланын жумушчу версиясы даярдалган. Жумушчу версиянын неги- зинде жалпы 580 ата-энеден маалымат топтолуп фактордук анализдер жасалган. КМО тестинин жыйынтыгында топтолгон

маалыматтардын анализ үчүн жетиштүү өлчөмдө экени аныкталган. Барлеттин сферикалык критерийлери боюнча маалыматтардын статистикалык маанилүүлүгү менен эркиндик деңгээли да стандарттын чегиндеги маанилерди көрсөтүп максатка ылайыктуу экендиги тастыкталган.

Жумушчу шкаланын негизинде жасалган ачыктоочу фактордук анализдин жыйынтыгында шкаланын 4 факторго бөлүнөөрү аныкталган. Биринчи кичи топ “Мектептеги билим берүү кызматынын сапаты”, экинчиси “Мектептеги коомдук чөйрө жана билим багыты”, үчүнчүсү “Мектептин жайгашкан жери”, ал эми төртүнчүсү болсо “Мектептин рейтинги” көмөкчү шкаласы деп аталган. Бул 4 фактордон турган шкаланын фактордук жүктөрү .40 менен .83 аралыгында өзгөргөнү аныкталган. Шкаланын жалпы дисперсиясы 52.89 болуп табылган. Социалдык-гуманитардык илимий изилдөөлөрдө көп фактордуу шкалалардын жалпы дисперсиясынын 40% -60% аралыгында болгону жетиштүү болуп саналат. Ушуга байланыштуу жалпы дисперсиянын маанисин жетиштүү деңгээлде деп айта алабыз.

Фактордук жүктөрү 0.40тан төмөн болгон 7 пункт шкаладан чыгарылып пункттардын саны 19га кыскартылган. 19 пункттан турган шкаланын негизинде тастыктоочу фактордук анализдер жасалып жы-

йынтыгында Хи-квадратынын эркиндик деңгээлине болгон катышы (344.78/143) болсо 2.41 болуп аныкталган. Факторлордун шкаланын максатына ылайыктуулук индекстери RMSEA:0.05, CFI:0.91, GFI:0.93, AGFI:0.90, IFI:0.91, TLI:0.90 болуп табылып, кабыл алынаарлык деңгээлдеги коэффициенттерди көрсөткөн. Натыйжада алынган маанилер ачыктоочу фактордук анализдин тууралыгын тастыктап турат. Cronbach's Alpha анализинин жыйынтыгы боюнча шкаланын жалпы ишенимдүүлүк коэффициенти .88 болуп аныкталган. Пункттардын ишенимдүүлүк коэффициенттери 0.60тан 0.82ге чейинки маанилерди камтыгандыктан шкаланын жогорку деңгээлдеги ишенимдүүлүгүн көрсөтүп, пункттардын ички ырааттуулугунун жогору экендигин айкындап турат.

Анализдердин жыйынтыгында ата-энелердин мектеп тандоо критерийлерин аныктоо үчүн 19 пункттан турган шкаланын акыркы версиясы иштелип чыккан. Жооп категориялары “1= Такыр маанилүү эмес”, “2= Анчалык маанилүү эмес”, “3= Так айта албайм”, “4= Маанилүү”, “5= Абдан маанилүү” деген 5 категорияны камтыйт. Изилдөөнүн табылгаларынын негизинде ата-энелердин мектеп тандоосуна таасирин тийгизген факторлорду аныктоого жарактуу жана ишенимдүү изилдөө каражаты иштелип чыккан.

Тиркеме-1

Урматтуу катышуучу, илимий изилдөөгө кошкон салымыңыз үчүн ыраазычылык билдиребиз. Мектеп тандоодо сиз үчүн төмөндөгү пункттардын канчалык денгээлде маанилүү экенин белгилеңиз.

Мектеп тандоо критерийлерин аныктоо шкаласы

№	Критерийлер	такыр маанилүү эмес	анчалык маанилүү эмес	так айта албайм	маанилүү	абдан маанилүү
1	Мектептин инфраструктурасы (спорт аянтчалары, ашкана, китепкана ж.б.)					

2	Мектеп имаратынын абалы жана тазалыгы					
3	Мектеп ашканасында берилген тамактын сапаты					
4	Мектептин заманбап технология менен жабдылышы					
5	Мектепте сапаттуу психологиялык кеңеш жана көмөктүн көрсөтүлүшү					
6	Мугалимдердин окуучуларга карата жакшы мамилеси					
7	Мектепте ийрим (хореография, вокал, кол эмгек, сүрөт ж.б.) жана спорттук секциялардын болушу					
8	Мугалимдердин жогорку квалификациялуу болушу					
9	Мектептин коопсуздугу (күзөтчү, видео камера)					
10	Мектепте менин башка балдарымдын /тааныштардын балдарынын окугандыгы же окуп жаткандыгы					
11	Мектепте туугандардын же тааныштардын иштеп жаткандыгы					
12	Мектептеги окуучулардын контингенти/коомдук чөйрө (жүрүм туруму, экономикалык абалы)					
13	Мектептин бир багыт боюнча тереңдетилген билим бериши (чет тилдер/физмат ж.б)					
14	Мектептин жайгашкан жери (ишке, үйгө жакындыгы)					
15	Мектепке чейин ыңгайлуу коомдук транспорттук каттамдын болушу					
16	Мектеп бүтүрүүчүлөрүнүн ЖРТ жыйынтыктары боюнча алдыңкы орундарга ээ болушу					
17	Мектеп бүтүрүүчүлөрүнүн жогорку рейтингдеги ЖОЖдорго тапшыруу пайызы					
18	Мектеп окуучуларынын республикалык жана эл аралык олимпиадаларда алдыңкы орундарга ээ болушу					
19	Мектептин рейтингинин/статусунун жогору болушу					

Адабияттар

1. Катилина, М. И. Школьная образовательная среда как условие развития и социализации личности / М. И. Катилина // Вестник практической психологии образования. – 2009. – Т. 6, № 3. – С. 40-44. – Текст : непосредственный.
2. Окольская, Л. А. Жизненные ценности в учебниках для старшей школы / Л. А. Окольская // Вопросы образования. – 2012. – № 1. – С. 93-125. DOI: 10.17323/1814-9545-2012-1-93-125 EDN: OXIMPR. – Текст : непосредственный.
3. Алексеева, К.В. (Не)обычные школы: разнообразие и неравенство / К. В. Алексеева, К. П. Вергелес, А. Б. Захаров [и др.]. – Москва : Национальный исследовательский университет "Высшая школа экономики", 2019. – 232 с. – ISBN 978-5-7598-1983-7. – DOI 10.17323/978-5-7598-1983-7. – EDN XCQVTV. – Текст : непосредственный.
4. Карабанова, О. А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования : учебное пособие / О. А. Карабанова. – Москва : Гардарики, 2005. – 319 с. – (Psychologia universalis). – ISBN 5-8297-0189-8. – EDN QXLPKJ. – Текст : непосредственный.
5. Социальная и экономическая психология. Часть 2: Новые научные направления : монография / под редакцией Ю. В. Ковалевой, Т. А. Нестик. – Москва : Институт психологии РАН, 2018. – 523 с. – Текст : непосредственный.
6. Erkuş, A. Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-I / A. Erkuş. – 7. Baskı. – Ankara : Pegem Akademi Yayıncılık, 2022. – 174 p. – Текст : непосредственный.
7. Ercan, İ. Ölçeklerde Güvenirlilik ve Geçerlik / İ. Ercan, İ. Kan // Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. – 2004. – Vol. 30, № 3. – P. 211-216. – Текст : непосредственный.
8. Karasar, N. Bilimsel Araştırma Yöntemi / N. Karasar. – 23. Basım. – Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, 2012. – 335 p. – Текст : непосредственный.
9. Şahin, M. G. Eğitim Alanında Ölçek Geliştirme Süreci: Bir İçerik Analizi Çalışması / M. G. Şahin, N. Boztunç Öztürk // Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi. – 2018. – Vol. 26, № 1. – P. 191-199. – DOI: 10.24106/kefdergi.375863. – Текст : непосредственный.
10. Bryman, A. Quantitative Data Analysis with SPSS for Windows. A Guide for Social Scientists / A. Bryman, D. Cramer. – New York : Routledge, 2002. – 369 p. – DOI: 10.4324/9780203471548. – Текст : непосредственный.
11. Everitt, B. Multivariate Analysis: The Need for Data, and Other Problems / B. Everitt // British Journal of Psychiatry. – 1975. – Vol. 126, № 3. – P. 237-240. – DOI: 10.1192/bjp.126.3.237. – Текст : непосредственный.
12. Özdamar, K. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi / K. Özdamar. – Eskişehir : Kaan Kitapevi, 1999. – 649 p. – Текст : непосредственный.
13. Hu, L. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives / L. Hu, P. M. Bentler // Structural Equation Modeling, A Multidisciplinary Journal. – 1999. – Vol. 6, № 1. – P. 1-55. – DOI: 10.1080/10705519909540118. – Текст : непосредственный.